

B. KEMÉNY ZSIGMOND LEVELEI PUSZTAKAMARÁSON.

(Harmadik és befejező közlemény.)

B. Kemény Zsigmond levelei anyjához, özv. b. Kemény Sámuelnéhez.

I.

Édes jó Anyám!

Levelet irni körülményeim közt czélszerűnek nem tartottam.

De Cs. . . József bátyám, mindig értesítve volt állapotom felől. Gondoltam, hogy általa anyám is mindent meghallani fog. Különben föltett szándékom daczára is csakugyan irtam volna.

Én pompásan vagyok egészség dolgában; gyöngén pénz tekintetből és nem egészen kielégítőleg a' jövendőrei kilátásokban.

De rendre — úgy reméllem — megjavulni fognak azok is.

Hosszason akarok Pesten mulatni; mert csak itt szerezhetek némi jövedelmet 's mert Erdélybe nem kívánok — mig az utolsó szükség nem kényszerít — lakni, legalább állandólag nem. Azonban igen hihető, hogy egy pár hétre még az ősszel Szathmárra lemegyek, 's onnan egy pár napot szakítani fogok Kolozsvárra is. Gyurinét köszöntse nevemben, 's mondja meg, hogy mihelyt dolgom eligazul, legott fogom őt tudósítani.

Kezét csokolja

hű fia.

K.

*

Ezt a levelet b. Kemény Zsigmond ugyanannak a levélpapirnak másik felére írta, melynek első felén egyik barátjához 1850 aug. 1-én intézett levele foglal helyet. A levél tehát 1850 aug. 1-én keletkezett. Az önkényuralom szomorú idejére emlékeztet bennünket az is, hogy Kemény még nagybátyjának, Csóka Józsefnek, nevét sem merte teljesen kiírni.

II.

Édes kedves anyám!

Mindent úgy intéztem a' mint anyám a' levelében írta, 's Jánossal le fogok indulni.

Kérje, kedves anyám, nevemben Kist meg, hogy sziveskedjék Kolozsvárt, ha lehet *évi passust* szerezni számomra; mert ha itt kérek, úgy is a' dolgot előbb oda utasítják le, 's azzal is telik az idő.

Itt rögtön kaphatok ugyan rövid időre szóló uti czédulát; de azzal aztán vagy igen hamar kell Pestre visszatérni, vagy kedvetlenségekre tehetném ki magamat.

Ide zárok egy Jánosnak szóló levelet is: méltóztassék kedves anyám neki kezébe szolgáltatni.

Ágnest csokolom.

szerető fia
Zsigmond

*

Ez a levél teljesen megegyezik tartalom tekintetében azzal a levéllel, melyet Kemény következtetésünk szerint 1851 ápr. 5-én írt öcscsének. Az ápr. 5-iki levél kettős címzése is onnan származhatik, hogy Kemény először öcscsének, Jánosnak, címmezte a levelet, de aztán mást gondolt s anyja címére küldte el, belehelyezve az anyjának szánt levélkét. A levél keltjét tehát 1851 ápr. 5-ére tehetjük.

III.

Pest 23 febr.

Édes kedves anyám!

Levelét vettem, 's az anyyi szomorúságba ejtett, hogy csak most irhatok.

Mihelyt pénzt szerezhetek uti melegebb gunyák vásárlására és uti költségre; mihelyt a' kiadások, mellyek az alsóbb vidékeket előntették, csak annyira is elmúlnak, hogy az utazás közt telyes felakadástól nem félhetek: tüstént haza indulok, hogy kedves anyámat láthassam legalább egypár hétig.

Szívemnek ugyan legnagyobb mértékben fáj, de mégis nem merem anyám azon kívánságát megszegni, hogy József bátyámnak a' pénzért irjak.

Tegnap küldöttem el a' levelet.

Ha nem arra használnám a' pénzt, hogy haza meneteletem az által lehetségessé tegyem, ugy akkor szégyeltem volna kedves anyámtól, kinek szintén vannak szükségei, ezen kegyes ajánlatot elfogadni.

Ne ítéljen meg gyöngédtelenségemért, 's tartsa szives emlékébe, szeretetébe

hű fiát

Zsigmondot.

A levél címe a boríték külső lapján :

Özvegy Bárá Kemény Samuelné urasszonynak. *Kolozsvár*. Király-utca. Szarvady-ház. 42. szám. (Postai bélyegzés: Pesth 25/2, Klausenburg 28/2.)

*

B. Kemény Zsigmondnak febr. 23-án anyjához intézett levele szoros kapcsolatban áll öcscséhez írt levelével, mely 1855 márcz. 15-ikéről valónak bizonyult. Mindkét levél azt a szomorúságot tükrözi vissza, melyet Keményben az anyja betegségéről szóló hírek ébresztettek. Mindkét levél szerint Kemény csak a hazautazás kedvéért akarta Csóka József bátyjától felvenni azt az összeget, melyet anyja oly sokszor felajánlott neki. Kemény még szorosabb kapcsolatot is árul el a két levél között. Febr. 23-án értesíti anyját, hogy 22-én írt József bátyjának a pénzért, márcz. 15-én pedig arról a kellemetlen meglepetésről számol be, hogy míg József bátyjának írt, öcscse felvette a pénzt. Mindebből az következik, hogy a febr. 23-iki levél közvetlenül megelőzte az 1855 márcz. 15-ikét, vagyis 1855 febr. 23-án keletkezett.

IV.

Édes kedves anyám!

Levelét rendkívüli örömmel vettem, 's azon hirt, hogy már egészségi állapotja javul.

Én beteg voltam. Májbaj, gyomor-gyengeségek, és kolera forma jelenségek, 's meg váltóláz egymás folytában zaklattak. De most már jól vagyok.

János, néhány heti késés után, s bizonyos körülmények miatt is gátolva, csak kevés pénzt küldhetett, mely azon időre sem volt elég, mely alatt vártam.

Hogy segítség magaman, kedvelt foglalatosságomról, a' regényírásról és a' gondnélküli szabad életről le kellett mondanom, s olly munkát vállalnom, melly időmet elrabolja és semmi maradandó becsüt nem enged egy darabig irni akarnam is.

Ebből 4 ezer pengőn felül fogok évenként kapni, 's modom lesz rövid időre egy esztendő alatt háromszor is kedves anyámat meglátogatni.

Először a' jövő július hónap 6-dikán indulhatok Erdélybe, 's ott néhány napig mulatok.

Másodszor ősszel fogok menni.

Alig várom hogy kedves anyámat és testvéreimet láthassam.

Isten áldja.

hű fia

*
Kemény Zsigmond

E levél származásának idejét akkor árulja el b. Kemény Zsigmond, mikor azt mondja, hogy kedvelt foglalatosságáról, a regényírásról s a gondnélküli szabad életről kellett lemondania. Mindez czélzás a *Pesti Napló* szerkesztésére; ez volt az az elvállalt munka, mely a levél szavai szerint Kemény idejét elrabolta s minden maradandó becsű alkotástól visszatartotta. A négy ezer pengő évi jövedelem reménye is azt bizonyítja, hogy Kemény a *Pesti Napló* szerkesztésére gondolt levelében. Minthogy Kemény a szerkesztést 1855 közepén vállalta el, 1855-ben kellett levelét is írnia. Abból, hogy a július hónapot jövő júliusnak nevezi, azt következtethetjük, hogy a levél 1855 júniusából való. Erre mutat az is, hogy Kemény a *Pesti Napló* szerkesztését 1855 jún. 22-én kezdte meg.

V.

Édes kedves Anyám!

Annyi apró kedvetlenség miatt és Vörösmarty betegségéért — mi mellett kellett lennem — későn irok anyámnak olly örömmel vett levelére választ.

A' lapok iránt intézkedtem 's reméllem már meg is érkeztek Kolozsvárra.

Fájdalom, anyám lakásának számát elfeledtem; levelét pedig a' sok asztalfiókban egy órai keresés után sem találom, 's ezért van, hogy mostani soraim is tán a postán fognak heverni, mig János történetből oda téved.

Ő nem ír nekem.

Vagyoni viszonyaim, *Emich* rossz pénzállapota következtében, nem igen mosolygók.

Csak napról napra telik, 's úgy is szűken.

Egészségem kitűnő; kedvem nem valami rózsaszínű.

Van 180 pforint tartozásom a' kolozsvári *liczéum* könyvnyomdájánál. Körülményeim aligha engedik, hogy *itt Pesten* kifizethessem; de miután hazunnon közelebről pénzt nem kaptam, 's hihetőleg nem is fogok mostanság kérni; János igen nagy szivességet tenne velem, ha a' 180 forintot helyben fizetné ki Szempetery urnak, ki most a' nyomda igazgatója.

Anyám kezeit csokolja

hű fia

Kemény

A levél czíme a boríték külső lapján:

Méltóságos Özvegy báró *Kemény Sámuelné* urasszonynak. *Kolozsvár*. (Postai bélyegzés: Pest 26/11, Klausenburg 29/11.)

*

A pesti postai bélyegzés szerint, mely a levélnek önmagából alkotott borítékán látható, b. *Kemény Zsigmond* nov. 26-ikán küldte el levelét. A levél tartalma leginkább illik az 1855-ik év novemberére. Ekkor joggal mondhatta *Kemény*, hogy *Vörösmarty* betegsége miatt nem írhatott előbb, mert nov. 19-én valóban ő is ott időzött a haldokló költő ágyánál. 1855 novemberére mutat az is, hogy *Kemény* a levélben zavaros vagyoni viszonyait *Emich*nek rossz pénzügyi helyzetével hozza kapcsolatba. Ezt leginkább tehette az 1855-ik év második felében, mikor *Emich* a *Pesti Napló* tulajdonosa, *Kemény* pedig a lap szerkesztője volt. Különben *Kemény* 1856 márcz. 6-án öcscséhez írt levelében is folytatta panaszait a »szerkesztés bonyolodott fizetései« miatt. A pesti postai bélyegzés idejét, nov. 26-ikát, tehát 1855 nov. 26-ikára egészíthetjük ki.

Özvegy b. Kemény Sámuelné levele fiához, b. Kemény Zsigmondhoz.

Edes fiam

Kamarás 18 Május

Én Most Kamarást vagyok igaz hogy Betegen De tsak mégis tűrhetőbbé teték a fájdalmit Én azon kérlek hogy jőj le *Kemény Domokosal* bátran agy írást a Riád Esendő költségre ha Ez nem történhetik aszt halatam hogy imbre menyen a fija után jőj vele ha nem késő iten Segíthetsz magadan jőj Alvintz felé otan nyugodgyál Es írd meg a kapudi Réformátus papnak hogy ot vagy Es menyen által Nála készen van hat Száz forint a Curiára ved által irj Contraktust azon kívül Nékem mind Gyámoltalannak megjöt a Rendelés a Kárpotlás iránt otan a Testvéremet meg kéred Es Plénépotenziát agy hogy hoza Rendbe a Dolgotat Es az Előlegezést is vegye fel Számadra a mikor ot Rendbe igazodtál irj Nékem ha így nem tész késedelmed lesz Es ird meg Nékem hogy kaptad E levelemet irj a Testveremnek is hogy legyen jo irántat

mert téged legtöb illet az az Engem és En Néked adom Enél fogva illet
 hogy En Néked adom Ne hogy ismét El késél kérlek jőj hát ha még
 lathatlak
 vagyok

Édes Anyad
 Özvegy Kemény Samuelné

A levél czíme a boríték külső lapján:

Báró Kemény 'Sigmund Urnak Pest. (Postai bélyegzés: Klausenburg 21/5, Pesth 24/5.)

*

A levél élén álló május vagy 1854 vagy 1855 májusa lehet, minthogy b. Kemény Zsigmond először 1854-ik évi májusi levelében hozta szóba anyja betegségét. Mégis inkább az 1855-ik évet kell választanunk. 1854 májusában ugyanis Keményt öcscséhez írt levelében sokkal sötétebb hírek aggasztották, mint aminőket anyjának május 18-iki leveléből olvashatott. Itt özv. b. Kemény Samuelné azt írta, hogy tűrhetőbbé tették fájdalmait. Erre czélozhatott Kemény is 1855-ben júniusi válaszában, mikor örömét fejezte ki azon a híren, hogy anyjának egészségi állapota már javul. Az 1855-ik év májusára illik a levélnek az a része is, mely szerint az özvegynek »megjött a rendelés a kárpótlás iránt«. Itt a kárpótlás úrbéri kárpótlást jelenthet, erről pedig Erdélyben az 1854 jún. 28-ikán kelt úrbéri nyílt parancs intézkedett.

Még egy más mozzanat is tanuskodik a május 18-iki levélnek 1855-ik évi származása mellett. A levélben b. Kemény Samuelné arra kérte fiát, hogy Kemény Domokossal induljon Erdélybe. B. Kemény Domokos 1855 tavaszán valóban Pesten időzött, s úgy látszik, b. Kemény Zsigmond is gondolt az együttes utazásra. Ezt bizonyítja a pusztakamárasi levéltárban b. Kemény Domokosnak b. Kemény Jánoshoz 1855 jún. 27-én Pestről küldött levele, különösen a következő rész:

»A napokban akárkivel találkoztam, mind csak arról beszélt, hogy Sigó engemet mindenütt keres, mivel fontos dolga van velem. — Végre találkozunk. — Mikor is e következő párbeszéd történt.

Sigó: Mikor mennyünk Kamarásra?

Domokos: Majd elmegyünk egy olykor.

Sigó: Jól van, majd beszélünk ez utról bővöbben; most el kell mennem, mert sietek.

És a fontos dolog el lőn igazítva. Ezt csak pro characteristica irom.«

B. Kemény Zsigmond levelei barátjához, Zeyk Károlyhoz.

I.

Édes barátom!

Pest aug 1-én 850

Leveledet vettem.

Ha azon kérdés iránt tőlem felvilágosítást akartak, hogy millyen volt G . . . y? — olvassátok el »A' forradalom után« című munkát, melly egy bevégzett röpirat ugyan, de mégis úgy van összeállítva,

hogy néhány más röpirat által, mellyek gyorsan következendnek, fog kiegészíttetni.

Vegyétek azokat is meg.

Nem tudom bölcsek leendetek-e ezek által; de nekem hasznat fogtok tenni, miután jelenleg az olvasó publicum igen csekély. —

V . . . y nagy bohó, ha azt hiszi, miként Pesti barátai, neki valaha árthatnak.

Azok közül — engemet kivéve — a' többi mindig felül volt a' legkisebb veszélyen, 's mindig a' legnyomatékosabb befolyással bírt.

Ha V . . . y itt lett volna, semmi baja sem leend.

Ők maig se tudják meg, hogy bezárva volt, ha én ez előtt két héttel nem beszélem el a' Tormától hallott különös körülményeket nekik.

K . . . nem is akart hitelt adni, — olly különös a' Torma referálása.

Jánost ezerszer idvezlem.

Anyámnak mondja meg, hogy jól vagyok, 's bár pénzem épen semmi, csak olly vidáman töltöm időmet, mint régen. Tekintélyem pedig talán nagyobb. Csak a' flamingok gyűlölnek, kiket magam is detto.

NB. Most épen mondja gr. Wass Samuné, hogy anyám aggadik irántam. Én nem találkozhattam a' grófnéval; de Bethlen Jánostól hallom. Ezen irok anyámhoz is néhány sort. Kérlek szolgáttassad kezei közé.

*

Kemény nem nevezi meg a címzettet, de valószínű, Zeyk Károlyhoz intézte levelét. Ezt árulja el maga is, mikor époly bizalmasan nyilatkozik levelében a legkényesebb ügyekről, mint a Zeyk Károlyhoz írt soraiban. Következtetésünket igazolja az is, hogy Kemény a levélben öcscsének üdvözlötlet s üzenetet küld. Ugyanezt tette abban a levélben, melyet Zeyk Károly címére küldött el; másrészt öcscsét is figyelmeztette egyik levelében, hogy Zeyk Károly borítéka és címe alatt írt neki. Közvetlenül e levélhez csatolt Kemény — mint az utóiratban jelezte — néhány sort anyja számára. Mindez összeillik azzal a benső baráti és rokoni viszonynyal, mely b. Kemény Zsigmondot Zeyk Károlyhoz kötötte.

A levélben előforduló *flamingó* szóval Kemény a legszélső forradalmi pártra czéloz. Így nevezték a szabadságharcz idején e párt tagjait a kalapjuk mellé tűzött veres tollról.

II.

Édes Károlyom!

Pest 4 sept.

Leveledet épen most vettem.

Bethlen Jánosnak részletesen elmondottam: hogy én inkább óhajtanék éppen a' pesti zustaendiség kérdésének nehézségei miatt Kolosvárról kapni utlevelet. De ő ugy hiszem, még erről veled nem szólt. Mikesnek, minthogy az Angolkirályné éttermében és többek előtt került e' kérdés elő, nem mondhattam sok tekintetet el. Félek nehogy a' passus sok költségembe kerüljen.

Egyébiránt, ha Erdélyből nem küldhetsz, innen fogok venni.

Mert mihelyt munkám a' sajtó alól kikerül — már 2 kötet kész 's a' harmadik szedéséhez fognak e' hó 5-kén — ; mihelyt az elküldés körül intézkedéseket tehetek, legott indulni fogok Lonyayékhoz a' tokaji szüretre, 's onnan per Kovács Lajos 's per Nagy Bánya csak valahogy lebaktatok Erdélybe, otthon és Kolozsvárt teelvén, hogy tavasszal Marienbadba mehessek ; mert a' Budai fürdő, mint látom, keveset használt.

Ha kaptál előfizetőket küld, kérek, a' Pesti Napló szerkesztőiehez, és Bethlen János is; mert a' folyó hó 24-kén megint a' nyomtatásérti levonat van, 's ez mindig tönkre szokta a' cassát juttatni.

Jánosnak sok dolgom miatt most azért sem irok levelet; mivel a' neked irtból értesülhet állapotom és viszonyaim felől.

Mond meg néki: hogy október közepéig, ha csak lehet küldjen 80 pengőt; mert nagy szükségem lesz reá.

Én circiter oct. 15-kén vagy még tán egypár nappal előbb indulok orosziba Lonyaiékhoz, kikkel töltvén a' szüretet Dereknöbe megyek, honnan Lonyai Menyushoz sietek, ki Kovács Lajosig expediál. Itt alkalmasint pihenni fogok egypár hetet, — aztán Kovács Bencze Berenczére, 's onnan Nagy Bányára visz. Hogy Nagybányától minő alkalommal jutok Wéér Farkasig nem vagyok tisztába; de azt tudom, hogy ő egyenesen Kamarásra visz, — mert azt ígérte.

hived
Kemény

Gáspár számára egy ivet melléklek, kinek lehetnek külön ismerősei.

A levél czíme a boríték külső lapján:

Méltóságos Zeyk Károly urnak. *Kolosvár*. (Postai bélyegzés: Pesth 5/9, Klausenburg 8/9.)

*

B. Kemény Zsigmond ezt a levelét az önkényuralom első éveiben írta. Erre mutat az is, hogy Kemény még mindig a zűstándig-ség kérdésével vesződik. A levél keletkezésének idejét mégis 1851-en túl kell keresnünk, mert benne Kemény sajtó alól kikerülő, több kötetes munkájáról beszél. Ezen azonban nem érthetjük a *Férj és nő* című regényt, melyről a *Pesti Napló* már 1852 aug. 31-én jelentette, hogy a sajtót elhagyta. Erről Kemény nem írhatta volna 1852 szept. 4-én: »Mihelyt munkám a sajtó alól kikerül — már két kötet kész, s a harmadik szedéséhez fognak e hó 5-ikén.« A *Férj és nő* két kötete 1852 szept. 4-ikén nem csak készen volt, hanem a közönség kezén forgott. Még kevésbé találhatók meg a harmadik kötetet, mely 1852 szept. 5-én került volna szedés alá. Nem tehetnők meg ennek a *Visszaemlékezések* című beszélyfüzért sem, melyet aug. 22-ikétől decz. 12-ikéig közölt a *Budapesti Viszhang*.

Sokkal inkább célozhatott Kemény szept. 4-iki levelében azokra a regényeire, melyeknek együttes kiadását 1853-ban tervezte. Az 1853 jún. 14-iki előfizetési felhívásban három új kötet szerepel: I. *Ködképek*

a *kedély láthatárán*, II. *Szent Margit szigete*, III. *A szív örvényei*. Igaz ugyan, hogy a második kötet sohasem jelent meg, de ezt helyettesíthette a *Szerelem és hiúság* című regény, melyet a *Déliabáb* jún. 3-ikától kezdve nyolcz számban közölt. Csak így jelenthette a *Déliabáb* szept. 18-án s a *Pesti Napló* szept. 20-án, hogy Kemény Zsigmond regényeinek nyomtatása befejezéséhez közelít, s még szeptemberben mind a három kötet átadatik az olvasó közönségnek. Ugyanezt a hírt szept. 25-én ismételte a *Déliabáb*, bár csak decz. 18-án jelezte a *Ködképek a kedély láthatárán* című regény megjelenését. Az év végére a nyomda valóban elvégezte munkáját, s a *Pesti Napló* decz. 20-án értesítette az előfizetőket, hogy Kemény Zsigmond regényeinek III., IV. és V. kötete elhagyta a sajtót. A három új kötet közül első a *Ködképek a kedély láthatárán*, második a *Szerelem és hiúság*, harmadik *A szív örvényei* volt. Ezeket ismertette Gyulai Pál a *Pesti Napló*nak 1854 márcz. 2-iki számában. Minden adatunk oda mutat, hogy ha b. Kemény Zsigmond szept. 4-iki levelében sajtó alól kikerülő munkájáról beszél, melyből két kötet kész, s a harmadik készül, akkor csakis három kötetnyi regényeire gondolatott, melyeket 1853 második felében rendezett sajtó alá.

A szept. 4-iki levél más tekintetben is összehangzik az 1853 jún. 14-iki előfizetési felhívással, melyet először a *Pesti Napló* jún. 16-iki száma közölt egész terjedelemben. A levélben Kemény arra kérte Zeyk Károlyt és Bethlen Jánost, hogy ha kaptak előfizetőket, küldjék íveiket s a gyűjtött összeget a *Pesti Napló* szerkesztőjéhez. Hasonlóképp rendelkezett Kemény az 1853-ik évi előfizetési felhívásnak következő részében: »A *Pesti Napló* szerkesztősége szíves volt az előfizetés kezelését magára vállalni, az előfizetési pénz tehát, valamint gyűjtőimtől, szintúgy a közvetlen megrendelőktől is kizárólag a *Pesti Napló* szerkesztőségéhez küldendők.« 1852-ben a *Pesti Napló* szerkesztősége kevesebb érdekfűzőséget árult el a *Férj és nő* kiadásánál. A lapban csak rövid hír szólt a regény megjelenéséről. Maga b. Kemény Zsigmond is — mint egyik bírálója írta a *Pesti Napló* 1853 jan. 16-iki számában — a kiadással járó gondokat osztalék fejében Szilágyi Sándorra bízta.

Így Kemény szept. 4-iki levelének szavai mind határozottabban illenek regényeinek 1853-ik évi kiadására, ezért a levél keletkezését 1853-ra kell tennünk.

B. Kemény Zsigmond levele Kribl József szabóhoz.

Édes Kribl ur! Küldök száz váltót. A' többbit másszor adom meg; mert én most is irtam a' tisztemnek pénzért; de ő azt mondja, hogy ilyen sáros időben a' marhák a' gabona vekturával mind elpusztulnak és az utak járhatatlanok. Küldje hozzám el legényét, hogy a' nállam lévő contoba jegyezze be, a' száz váltó átvételét. A' Ministerrel, mit csináltak, nem igen vagyok megelégedve, a' materiája régi lehet, mert már is kezd szakadozni.

Kolozsvárt márcz 8-án 844.

Kemény Zsigmond.

E levél arra a számlára vonatkozik, melyet Kribl József szabó b. Kemény Zsigmond tartozásáról, 253 fr. 10 krról állított ki. Ez összegből fizetett ki Kemény 100 váltó forintot. A levélben levő *Minister* szó minister-kabátot jelent.

PAPP FERENCZ.

KAZINCZY KÉT ISMERETLEN LEVELE.

Lészay Dániel, ki a maga idejében hírneves orvos volt Szászvároson, kora ifjúságától kezdve érdeklődött irodalmi kérdések iránt is. Kerekes Ábel szászvárosi tanár és történetbuvár, meg Sipos Pál tordosi pap és bölcész útján Kazinczyval is megismerkedett, mikor Kazinczy Tordost és Szászvárost is meglátogatta erdélyi útjában. A nagyok iránti tiszteletből lemásoltatta Kazinczynak Siposhoz írott leveleit, a melyek 1846-ban Lipcsében nyomtatásban is megjelentek. Sipos halálát is Lészay írja meg Kazinczynak, ki az értesítést levélben köszönte meg. E levelek másolati gyűjteményéből közöljük az alábbi kettőt. A többi levél ismeretes; nyomtatásban is megjelent. E kettőről Váczy János, Kazinczy leveleinek tudós kiadója, állapította meg, hogy egészben véve ismeretlenek; bár mind a kettőből megjelent néhány sor a XII. köt. 2711. és 2817. számú leveleiben. Szíves fáradságáért fogadja e helyen is hálás köszönetemet.

A levelek másolata rendkívül hanyag, sok helyen hiányos, sőt érthetetlen is. Úgy látszik, Lészay diákokkal másoltatta őket (mivelhogy rövid ideig tanítókodott is a szászvárosi iskolában). Bizonyos, hogy a másolás sehol sem az ő keze munkája, hanem olyanoké, kik megfelelő értelem nélkül minél gyorsabbn a akarták a munkát végezni. Az itt közölt szöveg a jelzett másolatokhoz még a kihagyásokban is hű. Innen származik a sok értelmetlen részlet.

1.

Széphalom aug. 6 ik 1814.

Kedves édes barátom!

A mai posta hozá hozzám mind a Barcsay emlékirásához való rajzolatot, mind a mélt. Cserey Farkas Úr levelét a márvány dalgában. Mind a kettőből írom a téged illető sorokat.

Cserey Farkas — Bécs Jul. 25 dikén.

Váradról a bátyámtól (a kanonok) itt vettem a márvány tábla iránt tudósítását, hogy ott *Erasiat* nevezetű kömetsző olyan veres vagy fekete tábla márványért, a millyenről írtunk, helyben bírhatván [60 frtot kér]; mellyre hogy ha írás is tétetik, minden betükért kér 10 xt. Tordosról írom ezt, hogy mélt. Grófné özvegy Barcsainét értesíthesd. Én ezt Döbrenteire bíztam volt. De ő most nincs Erdélyben.